

KROPPEDAL

Museum for Astronomi · Nyere tid · Arkæologi

Afdeling for Arkæologi

**Bygherrerapport om den arkæologiske
udgravning forud for byggemodning af
område vest for Københavns lufthavn ved
Tømmerupvej i Kastrup, Østergård, TAK
1145**

Af Maja Thovtrup

Bygherrerapport nr. 23, 2007

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Resumé	3
Udgravningens forhistorie	3
Undersøgelsens resultater	4
Huse	5
<i>Hus 1</i>	<i>5</i>
<i>Hus 2</i>	<i>5</i>
<i>Hus 3</i>	<i>6</i>
<i>Hus 4</i>	<i>6</i>
Øvrige anlæg	7
<i>Gruber</i>	<i>7</i>
<i>Kogestensgruber</i>	<i>7</i>
<i>Grube x 100</i>	<i>7</i>
<i>Grube x 135</i>	<i>7</i>
<i>Kogestensgrube x 236</i>	<i>7</i>
<i>Grube x 255</i>	<i>7</i>
<i>Kogestensgrube x 285</i>	<i>7</i>
Fund af oldsager	11
Sammenfatning og konklusion	8
Udgravningens data	9
Udgravningsmetode	9
Tidstavle	10

Indledning

Nærværende rapport dækker den arkæologiske udgravning, der blev foretaget i juni 2003 forud for byggemodning af området vest for Københavns lufthavn ved Tømmerupvej i Kastrup. Udgravningen bestod af en arkæologisk prøveudgravning samt en efterfølgende egentlig udgravning af 1.500 m². Området ejes af Storkøbenhavns Køretekniske Anlag A/S, som derfor finansierede udgravningen, jf. museumsloven § 27, stk. 4.

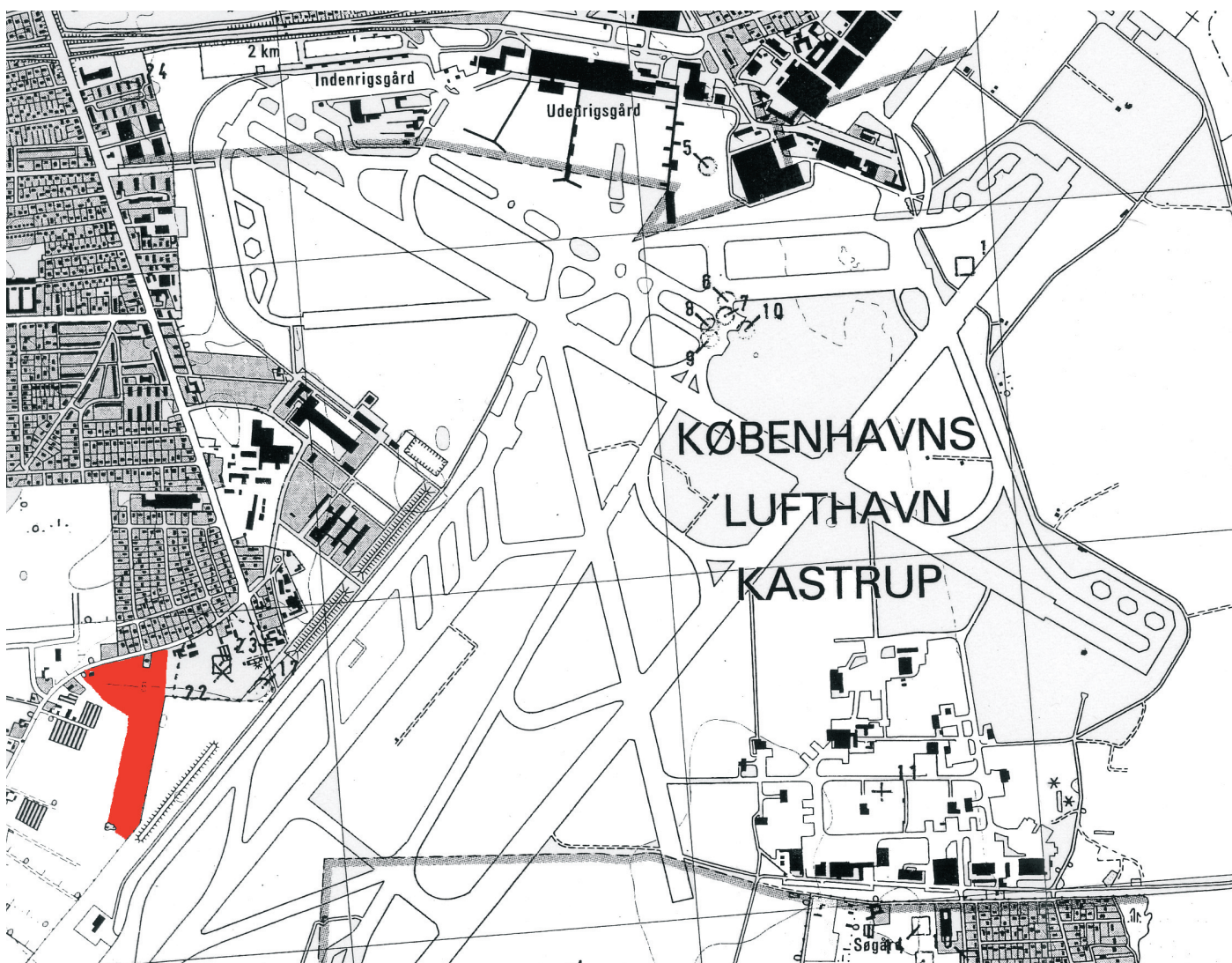
Udgravningen blev foretaget i perioden fra den 8. juli - 14. juli 2003.

Kroppedal - Museum for Astronomi • Nyere tid • Arkæologi, varetog som det arkæologisk ansvarlige museum i det tidligere Københavns Amt undersøgelsen. Originaldokumentation samt oldsager opbevares på museet.

Resume

Efter prøvegravningen af tre hektar blev et område på 1.500 m² udvalgt til en egentlig undersøgelse.

Undersøgelsen viste bebyggelsesspor fra fire treskibede huse samt diverse gruber, heraf mange kogegruber. En husstomt er ud fra typologiske kriterier usikkert dateret til førromersk jernalder, 500 f.Kr. - 50 f.Kr. (se tidstavle side 10). De tre andre hustomter havde typologiske ligheder, og de repræsenterer formentlig tre faser af en mindre gård fra første halvdel af yngre bronzealder, ca. 1100 f.Kr. - 500 f.Kr. (se tidstavle side 10). Dateringen er foretaget ud fra typologiske kriterier, samt ud fra keramikfund i gruberne på området. Et unikt lerkar på høfod fremkom i en af gruberne fra yngre bronzealder (se foto side 7).

Udgravningens forhistorie

Forud for anlæggelse af Køreteknisk Anlæg, på et tre hektar stort område vest for Københavns Lufthavn ved Tømmerupvej, blev det besluttet at foretage en arkæologisk prøveundersøgelse. Beslutningen var bl.a. baseret på at der tidligere lå en overpløjet gravhøj samt tidligere var udgravet spor efter en bronzealderbebyggelse og en grav fra senneolitikum syd for området.

Prøveundersøgelsen blev påbegyndt d. 23 juni og blev afsluttet d. 26 juni 2003.

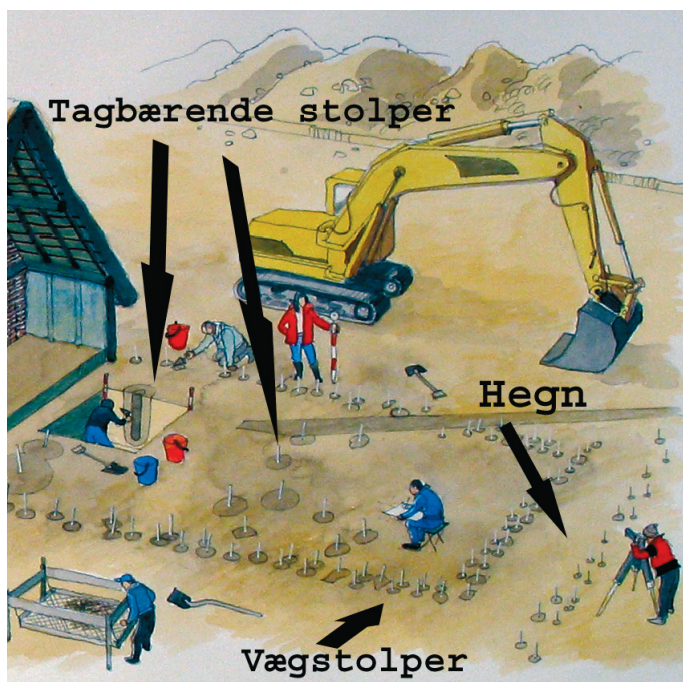

Fig. 2: Udsnit af principtegning af oldtidshus. Huset er under opførelse og udgravning. Originaltegning af Charlotte Clante.

Undersøgelsens resultater

Den arkæologiske undersøgelse på Østergård resulterede i anlæg af forskellig karakter, her i blandt stolpehuller og gruber.

Et anlæg erkendes oftest som en forhistorisk nedgravning, der i dag kan ses som en mørkfarvet plet i undergrunden. Et anlæg kan indgå i en konstruktion, såsom stolpehuller til huse eller hegn, eller være et udtryk for forskellige aktiviteter f.eks. brønde, affaldsdeponeringer eller begravelser.

Et stolpehul ses ofte som et cirkulært fyldskifte, der udgør nedgravningen, hvori stolpen har været placeret (fig. 2 og 3) Et stolpehul kan bestå af flere komponenter. Nemlig selve nedgravningen og i denne et spor enten efter en stolpe, der har stået i hullet og rådnet op, eller en sekundær opfyldning af det hul stolpen har efterladt, når den er blevet hevet op.

Blandt de forskellige anlæg i feltet, der kunne erkendes som stolpehuller, kunne der udskilles spor efter fire huse (hus 1-4). Husene er beskrevet i næste afsnit.

Huse

Et hus af forhistorisk karakter erkendes typisk ved at genfinde stolpehullerne. Disse er placeret i et bestemt mønster afhængig af konstruktionen som varierer gennem tiden. Der er dog ofte en sådan regularitet, at disse mønstre kan bruges til at tidsbestemme bebyggelsen.

Bøndernes ældste hustype var huse, der bestod af en række centralt placeret stolper - en såkaldt midtsulekonstruktion, der har understøttet tagryggen. Denne hustype kom frem omkring 2800 f.Kr. I bronzealderen introduceres den såkaldte treskibede konstruktion. Det betyder, at der ned gennem huset har stået to rækker stolper, som har båret en rem, hvorpå spærrene og altså taget har hvilet (se fig. 2 og 3). Det treskibede hus var den altdominerende hustype igennem hele bronze- og jernalderen i Sydsandinavien (1700 f.Kr. - 1050 e.Kr.).

Husene var bygget af træ. Vægkonstruktionen ved vi ikke så meget om, men den har været udført af flettede vidjer, beklædt med ler. Der er ikke altid bevaret spor af vægforløbene, måske fordi vægstolperne ikke har været nedgravede, men i stedet tappet ned i en fodrem.

Husene er typisk opdelt i en beboelsesende som regel i den vestlige del af huset, menses den østlige del har fungeret som stald. Den øst-vestlige orientering skyldes formentlig den fremherskende vindretning fra vest foruden ønsket om maksimal solindstråling.

På grund af byggematerialerne havde et hus en begrænset levetid på omkring 30 år. Herefter blev huset revet ned og et nyt opført, ofte i umiddelbar nærhed af det foregående. Denne byggetradition er årsagen til, at arkæologerne som regel finder adskillige spor efter huse ved hver enkelt

udgravning. Husene har ikke alle stået samtidig, men har afløst hinanden over flere generationer.

En gård kunne bestå af et enkelt langhus, men i den yngre del af jernalderen blev det almindeligt, at gården bestod af et stort langhus, og et eller to mindre udhuse på en indhegnet gårdsplads. De mindre huse fungerede sandsynligvis som lader og forrådshuse, ekstra staldplads eller beboelse og benævnes ofte økonomibygninger.

Hus 1

På den nordøstlige del af feltet har der ligget et mindst 5,4 m langt og øst-vest orienteret treskibet hus (hus 1, fig. 4). Taget i huset har været båret af fire sæt stolper. De typologiske karaktertræk ved huset daterer dette til yngre bronzealder, ca. 1100 f.Kr. - 500 f.Kr. (se tidstavle side 10). Keramik, fundet i en nærliggende grube, daterer sandsynligvis huset til yngre bronzealder periode IV, ca. 1100 - 900 f.Kr. (se tidstavle side 10). Det skal også nævnes, at huset var indrettet med indgangsdøre midt i begge langsider, da der her var et tydeligt ophold i forløbet af stolper i de to vægge, lige overfor hinanden.

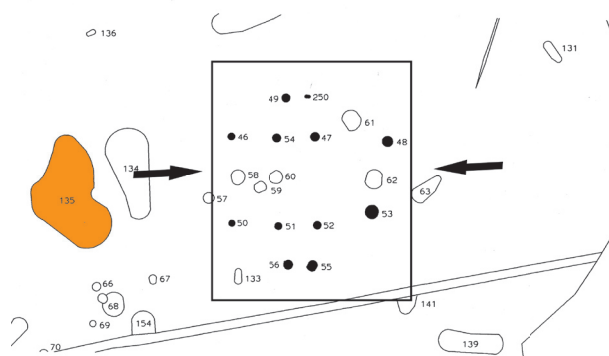

Fig 4: Hus 1. Gruben hvori der er fundet keramik er optegnet med orange og indgangsdøre er markeret med pile.

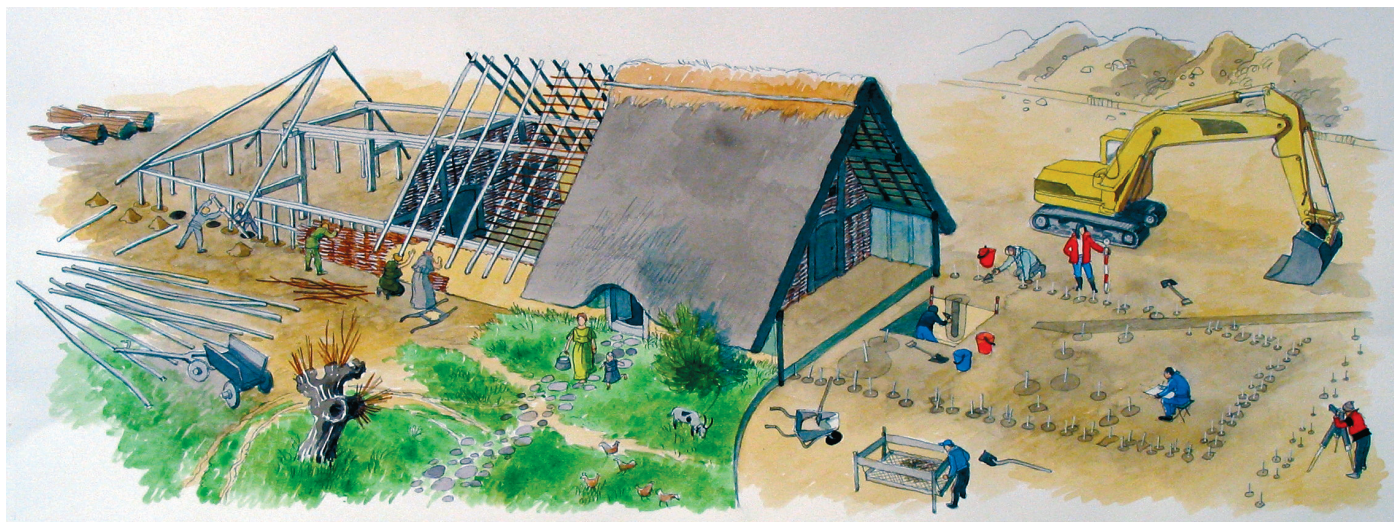

Fig. 3: Principtegning af oldtidshus under opførelse og udgravning. Originaltegning af Charlotte Clante.

Hus 2

Ca. 10 m sydvest for hus 1 lå tomten fra et mindst 10,4 m langt treskibet hus (hus 2), der ligeledes har været orienteret i øst-vestlig retning. Huset har haft fem tagbærende stolper. De typologiske karaktertræk daterer huset til yngre bronzealder, ca. 1100 f.Kr. - 500 f.Kr. Hus 2 har ligeledes været indrettet med indgangsdøre i begge langsider.

Fig 5: Hus 2. Indgangsdørene er markeret med pile.

Hus 3

Umiddelbart nord for hus 2 har der ligget et mindre, mindst 5,5 m langt øst-vestlig orienteret treskibet hus (hus 3). Huset har haft tre sæt tagbærende stolper. Hustypen dateres traditionelt til overgangen mellem yngre bronzealder og førromersk jernalder (ca. 500 f.Kr., se tidstavle s. 10) eller førromersk jernalder (500 f.Kr. - 50 f.Kr., se tidstavle s. 10). To kogegruber, fundet i den østlige og vestlige del af huset, daterer formentlig huset til overgangen mellem yngre bronzealder og førromersk jernalder (ca. 500 f.Kr., se tidstavle s. 10).

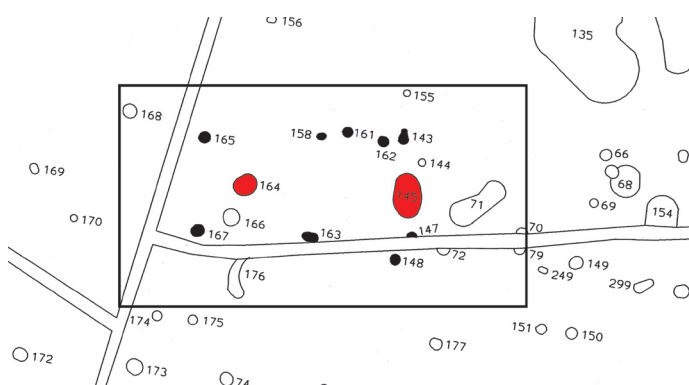

Fig 6: Hus 3. Kogegruberne er markeret med rødt.

Hus 4

Sydligst på feltet ca. 10 m syd for hus 2 lå tomten fra et mindst 14 m langt, ligeledes øst-vest orienteret treskibet hus (hus 4). Taget i huset har været båret af fem sæt stolper. De typologiske kriterier daterer huset til yngre bronzealder (ca. 1100 f.Kr. - 500 f.Kr., se tidstavle s. 10). I hus 4 blev der også fundet spor af indgangsdøre i begge langsider og spor efter to mellemliggende stolpehuller, der formentlig er fra en dør i en indvendig tværgående skillevej, der har delt huset op i to rum.

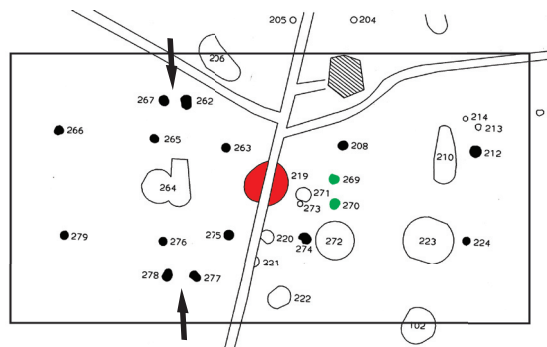

Fig 7: Hus 4. Indgangsdørene er markeret med pile, stolpehullerne fra den tværliggende skillevej er opridset med grønt og kogegruben x219 er markeret med rødt.

Øvrige anlæg

Her følger en beskrivelse af udvalgte anlæg fra de to udgravningsfelter samt søgegrøfter.

Gruber

En grube er en fælles betegnelse for irregulære nedgravninger af forskellige størrelser og med forskellige formål. Samme grube kan have haft skiftene funktioner gennem sin levetid. Man kan f.eks. have gravet huller for at skaffe råstoffer i form af ler eller sand, hvorefter hullet er blevet opfyldt med affald fra bopladsen gennem en periode. Gruberne er, næst efter stolpehuller, den almindeligste anlægstype på bopladsen.

Kogestensgruber

Kogestensgruber er en grube med et specifikt formål, nemlig tilberedning af mad. Der er tale om nedgravninger, som indeholder en del ildskørnede sten og trækul. Ofte ligger stenene i lag. Kogestensgruber tolkes som en art jordovne, der har været anvendt til tilberedning af mad. Sådanne gruber blev også udgravet på Østergård.

Grube x 100

Mod øst i udgravningsfeltet blev en del af en større grube (x 100) frilagt. Foruden skår fra et kar med beklaskning fremkom der skår fra et næsten helt 8,3 cm højt "fodbæger". Fodens udformning på bægeret er unik i Danmark. Inspirationen kommer sandsynligvis fra Sachen i Tyskland, hvor lerkar med fod er mere almindelig. De beklaskede skår og "fodbægret" daterer gruben til yngre bronzealder, ca. 1100 f.Kr. - 500 f.Kr.

Fig 7: "Fodbæger" udgravet fra grube x 100

Grube x 135

I en større grube (x 135) umiddelbart vest for hus 1 fremkom skår fra to lerkar, hvoraf det ene har beklaskning med fingerafstrykning. Lerkarskårene daterer gruben til yngre bronzealder, ca. 1100 f.Kr. - 500 f.Kr. Genstandene, der er endt som affald i denne grube stammer formodentlig fra beboerne i hus 1.

Fig 8: Lerkarskår fra grube x 135. Man kan tydelig se beklaskningen med fingerafstrybningen.

Kogegrube x 236

I den vestlige del af udgravningsfeltet fremkom en mindre kogegrube (x 236). I toppen lå der mange lerkarskår, heriblandt beklaskede med fingerafstrykning, og en kærneøkse af flint. Dateringen af kærneøkse er formentlig Kongemose- eller Ertebøllekultur (ca. 5.000 f.Kr. - 6.000 f.kr. eller ca. 5.000 - 4000 f.Kr. Se tidstavle s. 10). Lerkarskårene daterer gruben til yngre bronzealder, ca. 1100 f.Kr. - 500 f.Kr. Kærneøkse må derfor anses for at være indsamlet af bronzealder folket og smidt i gruben.

Fig 9: Kærneøkse fra grube x 236

Grube x 255

Mod nord på feltet fremkom en større dyb grube (x 255) med lerkarskår fra fire lerkar. I blandt skårene kunne der erkendes forrådskar med beklaskning. Lerkarskårenes karakteristika daterer gruben til yngre bronzealder periode IV, ca. 1100 - 900 f.Kr. (se tidstavle s. 10).

Kogegrube x 285

Længst mod nordvest fandtes endnu en kogegrube (x 285), hvor der fremkom lerkarskår med beklaskning fra tre lerkar. Denne grube kunne ligeledes dateres til yngre bronzealder, ca. 1100 f.Kr. - 500 f.Kr.

Sammenfatning og konklusion

Kærneøksen fra kogegrube x 236 er det ældste fund på stedet. Dateringen er formentlig Kongemose- eller Ertebøllekultur (ca. 5.000 f.Kr. - 6.000 f.kr. eller ca. 5.000 - 4000 f.Kr., se tidstavle s. 10). Som allerede nævnt anses øksen at være indsamlet i nærheden og bragt til stedet af bronzealderfolket.

Hus 1, 2 og 4 har typologiske ligheder med hensyn til orientering, bredde og indgangens placering i langsiderne. Husene kan være samtidige, men det er mere sandsynligt at de repræsenterer en gård i tre faser. Hus 1 længst mod nord, der er det mindste hus, kan være ældst. Ud fra keramikken i den nærvedliggende grube x 255 er en datering til yngre bronzealder IV sandsynlig (ca 700 f.Kr., se tidstavle s. 10). Hus 2 og 4 er formentlig efterfølgere for hus 1. Der kan sandsynligvis konkluderes, at der har ligget en gård i tre faser i området i første halvdel af yngre bronzealder.

Hus 3 har en anderledes orientering end de andre huse på feltet, og er tillige smallere. Huset har typologiske ligheder med huse fra overgangen yngre bronzealder/førromersk jernalder og med huse fra førromersk jernalder, og er formentlig fra denne periode. Man må anse at hus 3 sandsynligvis er nogle hundrede år yngre end de øvrige huse på feltet.

Der kan hermed konkluderes, at der i den første halvdel af yngre bronzealder ligger en gård i tre faser (hus 1, 2 og 4) på området. Herefter går der nogle hundrede år inden stedet igen bliver bebygget (hus 4) engang ved overgangen til eller i førromersk jernalder

Udgravningens data

Ansvarsmuseum: Kroppedal – Museum for
Astronomi • Nyere tid • Arkæologi
Journal nr.: TAK 1145
Kulturarvsstyrelsen journal nr.: 2003-2122-0114
Stednummer.: 020311
Sogn: Tårnby
Herred: Sokkelund
Amt: København

Ansvarlig leder: Cand.phil Tom Giersing
Daglig udgravningsleder: Cand.phil Tom Giersing
Akademisk medarbejder: Stud.mag Kjartan
Langsted
Museumstekniker: Jan Poulsen stod for opmålingen
med GPS samt bearbejdning af de opmålte
planer
Maskinfører: Hans Christensen, fra firmaet Hans
Christensen, kørte gravemaskinen
Metaldetektor: Museumstekniker Henrik
Gyldenkerne undersøgte arealet med metaldetektor
Layout: Maja Thovtrup

Udgravningsmetode

Selve undersøgelsen foregik på følgende måde:
Pløjelaget blev fjernet ved hjælp af en gravemaskine
på bælte med en to meter bred skovl. De herved
fremkommende fyldskifter blev efterfølgende trukket
op med skovlens kant, efter at "uklare" fyldskifter
var blevet fladeskovlet. Herefter blev feltet opmålt i
fladen, og alle stolpehuller samt andre signifikante
anlæg blev snittet og beskrevet.

TIDSTAVLE

Periode	Underperiode	Kalenderår f./e. Kr.
Middelalder	Senmiddelalder	— 1536
	Højmiddelalder	— 1400
	Tidlig middelalder	— 1200
		— 1050
Jernalder	Vikingetid	— 775
	Germansk jernalder	— 375
	Romersk jernalder	— Kr.fødsel
	Førromersk jernalder	— 500
		— 1100
Bronzealder	Yngre bronzealder	— 1100
	Ældre bronzealder	— 1700
Bondestenalder	Sen-neolitisk tid	— 2400
	Enkeltgravstid	— 2800
	Mellem-neolitisk tid	— 3200
	Tidlig-neolitisk tid	— 3900
		— 5400
Jæger- samlerstenalder	Ertebøllekultur	— 5400
	Kongemosekultur	— 6800
	Maglemosekultur	— 9000
		— 10000
Ældste stenalder / Palæolitikum	Ahrensburgkultur	— 10000
	Brommekultur	— 11500
	Federmesserkultur	— 12000
	Hamburgkultur	— 12000
		— 12000